

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра української мови та прикладної лінгвістики

**ЛЕКСИЧНІ ВІДМІННОСТІ МІЖ ФОРМАЛЬНИМ
І НЕФОРМАЛЬНИМ СТИЛЯМИ СПІЛКУВАННЯ
В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу
освітньої програми
**«Прикладна (комп'ютерна)
лінгвістика та англійська мова»,**
спеціальність – 035 Філологія (035.10
Прикладна лінгвістика)
галузь знань – 03 гуманітарні науки
Тетяни Василівни МАЙДАНЮК
Наукові керівники:
д. філософії, доц. Юлія ЦИГВІНЦЕВА,
ас. Валентина РОБЕЙКО

«Допущено до захисту»

Протокол засідання

кафедри української мови та прикладної лінгвістики

протокол № 15 від «06» 06 2024 року

завідувач кафедри _____ (підпис)

к.філол.н., доц. Сергій РІЗНИК

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

Ця дипломна робота присвячена дослідженню лексичних відмінностей між формальним і неформальним стилями спілкування в сучасній українській мові. Дослідження зумовлене необхідністю глибшого розуміння мовленнєвих процесів у різних соціокультурних контекстах. Вивчення формального та неформального спілкування важливе для покращення комунікаційних навичок і розвитку методів аналізу мовленнєвих даних у професійних і особистих сферах.

У межах дослідження були поставлені такі завдання: характеристика понять «стиль спілкування», «формальний стиль спілкування» і «неформальний стиль спілкування»; виявлення особливостей обох стилів; обґрунтування значення корпусно-статистичних інструментів для дослідження текстів; аналіз лексичних особливостей формального та неформального мовлення; вивчення статистичних параметрів текстів обох стилів.

Новизна дослідження полягає у застосуванні корпусно-статистичного аналізу формального та неформального мовлення, що є малодослідженим напрямом у лінгвістиці. Практичне значення роботи полягає у можливості застосування отриманих результатів для покращення комунікаційних навичок дикторів, розробки методів аналізу мовлення та вдосконалення технологій автоматичного опрацювання мови. Отримані дані можуть бути корисними для створення нових алгоритмів машинного навчання у сфері обробки природної мови та підвищення якості аудіозаписів у медіа і комунікаційних платформах.

Ключові слова: формальний стиль спілкування, неформальний стиль спілкування, лексика, корпусний аналіз, статистичний аналіз, транскрибовані тексти, мовні особливості.

ABSTRACT

This graduate work is dedicated to exploring lexical differences between formal and informal styles of communication in contemporary Ukrainian language. The research is motivated by the necessity to deepen our understanding of linguistic processes in various socio-cultural contexts. Studying formal and informal communication is crucial for improving communication skills and developing methods of analyzing linguistic data in professional and personal spheres.

Within the scope of the research, the following objectives were set: characterization of the concepts of «communication style», «formal communication style», and «informal communication style»; identification of the peculiarities of both styles; justification of the significance of corpus-statistical tools for text analysis; analysis of lexical features of formal and informal speech; study of statistical parameters of texts in both styles.

The novelty of the research lies in the application of corpus-statistical analysis of formal and informal speech, which is a relatively underexplored area in linguistics. The practical significance of the work lies in the possibility of applying the obtained results to improve communication skills of broadcasters, develop methods of speech analysis, and enhance natural language processing technologies. The data obtained can be useful for creating new machine learning algorithms in the field of natural language processing and improving the quality of audio recordings in media and communication platforms.

Keywords: formal style of communication, informal style of communication, lexicon, corpus analysis, statistical analysis, transcribed texts, linguistic features.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМАЛЬНОГО ТА НЕФОРМАЛЬНОГО СТИЛІВ СПІЛКУВАННЯ	8
1.1 Поняття про стиль спілкування	8
1.2 Специфіка формального стилю спілкування	13
1.3 Основні риси неформального стилю спілкування.....	17
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ ІІ. ЛЕКСИЧНА СПЕЦИФІКА ФОРМАЛЬНОГО І НЕФОРМАЛЬНОГО СТИЛІВ СПІЛКУВАННЯ	22
В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	22
2.1. Дослідницький корпус текстів обох стилів.....	22
2.2. Статистичні характеристики лексики формального та неформального стилів спілкування	26
2.2.2 Створення частотного словника	32
2.2.2 Аналіз лексики.....	34
2.3.Спільні та відмінні риси формального й неформального стилів.....	41
Висновки до розділу 2.....	43
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	53

ВСТУП

Мовлення відіграє ключову роль у формуванні індивідуальності людини, визначаючи її спосіб взаємодії з навколишнім світом. Люди використовують різні стилі мовлення залежно від ситуації спілкування, комунікаційних цілей. Формальний та неформальний стилі мовлення є двома основними категоріями, які відрізняються застосуванням мовних одиниць та конструкцій.

Багато вчених приділили увагу цій проблематиці. Серед них можна відзначити Д. Кононову, А. Валюха, О. Пелівана, І. Довженко, С. Бибик, О. Пономаріва, Ю. Косенка, О. Хохліну та Л. Помиткіну. Вони досліджували різноманітні аспекти стилів спілкування, враховуючи як культурні, так і індивідуальні особливості, що допомагає глибше розуміти сутність цього явища в українському суспільстві.

Актуальність роботи зумовлена тим, що наше дослідження, спираючись на інструменти корпусного та статистичного аналізу, дозволяє глибше проаналізувати відмінності у лексичному складі формального та неформального стилів спілкування. Розуміння відмінностей між формальним та неформальним мовленням є необхідним для покращення комунікаційних навичок, а також для розвитку ефективних методів аналізу мовленнєвих даних.

Метою роботи є корпусно-статистичне дослідження лексики формального та неформального мовлення дикторів на основі аудіозаписів.

Для досягнення цієї мети передбачено розв'язати такі **завдання**:

1. Схарактеризувати поняття «стиль спілкування», «формальний стиль спілкування», «неформальний стиль спілкування» шляхом огляду літератури та аналізу джерел.
2. З'ясувати особливості формального стилю спілкування.
3. Проаналізувати риси неформального стилю спілкування.
4. Обґрунтувати значення корпусно-статистичних інструментів для дослідження текстів.
5. Схарактеризувати дослідницький корпус текстів.

6. Здійснити аналіз лексичних особливостей обох стилів на основі транскрипцій усного мовлення.

7. Проаналізувати основні статистичні параметри текстів обох стилів на основі створеного частотного словника.

8. Виявити та обґрунтувати спільні та відмінні риси обох стилів.

Об'єктом дослідження є транскрибовані тексти аудіозаписів різних дикторів, а **предметом** — лексичні особливості формального та неформального мовлення та їх статистичні характеристики.

Під час дослідження було використано різні **методи та прийоми**. Для написання першого розділу використовувалися загальнонаукові (аналіз, синтез, спостереження, порівняльний аналіз) та загальнолінгвістичні (описовий метод, лінгвістичний аналіз тексту) методи. Під час написання другого розділу було здійснено транскрибування аудіозаписів дикторів, залучено корпусні технології, застосовано лінгвістичний аналіз тексту та статистичний аналіз для вивчення особливостей лексики та виявлення спільних та відмінних рис у формальному та неформальному стилях спілкування.

Матеріалом роботи є двадцять власноруч зібраних аудіозаписів десяти різних дикторів, які містять зразки формального та неформального мовлення (загальний обсяг – понад вісім годин аудіозаписів), а також транскрибовані тексти цих записів.

Новизна дослідження полягає в тому, що корпусно-статистичний аналіз формального та неформального мовлення дикторів на основі аудіозаписів є малодослідженим напрямком в лінгвістиці, що відкриває нові можливості для розуміння структурних та лексичних особливостей цих стилів мовлення та розвитку ефективних методів аналізу таких даних.

Практичне значення роботи полягає в можливості застосування отриманих результатів для покращення комунікаційних навичок дикторів у різних мовленнєвих ситуаціях, розробки ефективних методів аналізу формального та неформального мовлення, вдосконалення мовленнєвих технологій для автоматичного опрацювання, розпізнавання та синтезу мови.

Отримані дані можуть бути корисними для створення нових алгоритмів машинного навчання у сфері обробки природної мови, а також для підвищення якості аудіозаписів у різних медіа та комунікаційних платформах.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. У першому розділі аналізуються теоретичні основи дослідження, у другому представлені практичні результати аналізу текстів аудіозаписів.

У вступі викладено актуальність заявленої теми, сформульована мета та завдання, об'єкт і предмет дослідження. Представлено методологічну основу, наукову новизну та практичне значення роботи, а також її структуру.

У першому розділі докладно розглянуто концепцію стилю спілкування та його різновидів, проаналізовано літературу з цієї теми та з'ясовано особливості формального та неформального стилів спілкування.

У другому розділі увага зосереджена на лексичній специфіці формального та неформального стилів українського спілкування. Схарактеризовано дослідницький корпус текстів обох стилів, створений частотний словник та здійснено лінгвістичний аналіз лексики. Також окреслено спільні та відмінні риси цих стилів на основі отриманих даних і перспективи подальших досліджень у цій галузі.

Висновок підтверджує актуальність теми, наголошує на важливості розуміння та розкритті особливостей формального та неформального стилів українського спілкування.

Додатки містять посилання на корпус аудіозаписів дикторів (Додаток 1), корпус з текстами (Додаток 2), таблицю з паспортами до аудіозаписів «Паспорти» (Додаток 3), приграмний код (Додаток 4), таблицю частотності слів у досліджуваних аудіозаписах «comparison_results»(Додаток 5).

Загальний обсяг роботи становить 55 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМАЛЬНОГО ТА НЕФОРМАЛЬНОГО СТИЛІВ СПІЛКУВАННЯ

1.1 Поняття про стиль спілкування

Сучасне мовознавство зосереджується на аналізі спілкування, включаючи комунікативний стиль. Вивчення спілкування дозволяє краще розуміти роль цього явища у лінгвістиці, а поняття комунікативного стилю стає все більш популярним, але його визначення залишається проблемним [2]. Спілкування, перш за все, – це процес передачі інформації, обмін інформацією, ідеями, почуттями та думками між людьми або групами людей за допомогою мовних та немовних засобів [23].

Серед учених, які досліджують стилі спілкування, варто зазначити І.В. Довженко, С.П. Бибик, Ю.В. Косенко, О.Д. Пономаріва, які зробили вагомий внесок у вивчення цієї проблематики. Вони досліджували різноманітні аспекти стилів спілкування, враховуючи як культурні, так і індивідуальні особливості, що допомагає глибше розуміти сутність цього явища в українському суспільстві.

Суть терміна «стиль спілкування» полягає в тому, що це різновид мови, який відрізняється від інших лексикою, граматиною та фонетикою. Це також функціонально-комунікативний різновид мовного коду, що формується у різних ситуаціях спілкування. Стиль спілкування може бути визначений як загальноприйнята манера виконання певних мовленнєвих жанрів або як індивідуальний спосіб вираження мовленнєвих засобів [19].

Енциклопедія «Українська мова» тлумачить термін «стиль» як різновид літературної мови, що відображає манеру мовного вираження у різних сферах і формах спілкування, як усному, так і письмовому. Це також стосується мистецтва слова, тобто вміння ефективно і красиво використовувати мову [28, с.652].

Ми можемо порівняти стиль спілкування з іншими термінами, такими як мовний стиль, функціональний стиль, мовленнєвий стиль і комунікативний стиль. Мовний стиль охоплює вибір слів, граматики та вимови, які використовуються для досягнення певного ефекту в спілкуванні. Наприклад, формальний стиль використовує більш формальні слова і структури, тоді як неформальний стиль може містити скорочення і сленг.

За словами О.Д. Пономаріва: «Мовний стиль - це сукупність засобів, вибір яких зумовлюється змістом, метою та характером висловлювання» [22, с. 6].

У роботі Г.В. Матюхи та М.О. Карпінської функціональний стиль визначається так: «Функціональний стиль – це підсистема мови, що має індивідуальні особливості в тому, що стосується лексичних засобів, синтаксичних конструкцій і навіть фонетики» [30, с. 126].

«Мовленнєвий і функціональний стиль розуміємо як сукупність прийомів відбору та сполучень мовленнєвих засобів, функціонально зумовлених змістом, метою та обставинами спілкування. В українській літературній мові вирізняють такі функціональні стилі: художній, офіційно-діловий, публіцистичний, науковий, розмовний, конфесійний та епістолярний. Кожний зі стилів має свої характерні ознаки й реалізується у властивих йому жанрах» [29, с.109].

Дослідниця Л.В. Козяревич висловлює думку, що «комунікативний стиль – це досить широке поняття, яке охоплює багато питань, як, наприклад, мова і культура, стереотипи, настанови, що у свою чергу породжують очікування, які часто є причиною помилкової інтерпретації тексту або повідомлення» [11, с.78].

Щодо дослідників, які розглядали поняття про стиль спілкування, то варто згадати В.С. Мухіну. Вона стверджує, що діти навчаються стилю спілкування від своїх батьків та навколишнього середовища, і цей стиль стає для них природним. Мовна культура родини впливає на те, як дитина спілкується, і вона починає використовувати той же тип спілкування. Якщо у

сім'ї низький рівень мовної культури та емоційний спосіб спілкування, це може відобразитися на способі висловлювання дитини. Таким чином, недисциплінована сім'я може передати свої недоліки у спілкуванні власним дітям [17].

Стиль спілкування може залежати від різних факторів, таких як культурні, соціальні, психологічні та індивідуальні особливості [15]. Наприклад, він може відрізнятися в залежності від контексту, віку, освіти, професії та інших особливостей. Вплив цих чинників визначає, наскільки формальним або неформальним буде спілкування, його тон, обсяг та інші аспекти. Люди обирають стиль спілкування залежно від обставин, власних уподобань та співрозмовника.

Розмовний стиль спілкування може бути формальним або неформальним, він може варіюватися в залежності від контексту, ситуації та аудиторії. Основна форма реалізації цього стилю - діалоги та монологи. Цей стиль є ключовим аспектом міжособистісних взаємині впливає на сприйняття повідомлення оточуючими. Це не просто спосіб мовлення, а складна система виразних засобів та стратегій, які використовуються для ефективного комунікації [27].

І.В. Довженко в рамках дослідження розмовного стилю у сфері обслуговування аналізує як саме студенти середніх спеціальних та вищих закладів освіти використовують мовні засоби для комунікації в цій сфері. Особливий акцент робить на аналізі лексики, що використовується в процесі професійного спілкування [9]. Дослідження враховує різні рівні освіти, оскільки використання мовних засобів може відрізнятися залежно від навчального закладу та програми навчання. Такий підхід дозволяє краще зрозуміти, як саме студенти засвоюють та використовують мовні засоби для професійної діяльності в галузі обслуговування.

Цікавим є дослідження С.П. Бибик. Вона розглядає стильову розмовну норму як ознаку того, яким чином людина виражається у мовленні. Розмовна норма залежить від рівня мовної культури та може включати нормативні та ненормативні елементи, реалізуватися в діапазоні від офіційної до

неформальної мови. Ця норма відображає різноманіття мовних засобів і може містити різні мовні особливості: «Залежно від того, яким рівнем мовно-літературного стандарту оволодів мовець, його розмовно-побутова мовна практика матиме відповідне співвідношення ненормативних/нормативних елементів, засобів вираження думки та емоцій, передавання ситуативної експресії. Тобто вона буде проявом усної літературної мови чи репрезентантом мови з периферійними перехідними елементами, з тяжінням до конотованої народнорозмовної мови з говірковими, діалектними, інтердіалектними, просторічними фонетичними, лексичними, граматичними елементами, особливостями наголошування, вимови, ритмомелодики, а можливо, із соціально-жаргонними нашаруваннями» [26, с. 59]. Її дослідження підкреслює, що наше мовлення може мати різні варіації, залежно від ситуації та співрозмовника. Розуміння цього може допомогти краще взаємодіяти в різних соціальних контекстах та підвищити ефективність нашого спілкування.

Дослідники Ю.В. Косенко та О.Д. Пономарів розглядають спілкування як складний механізм, який визначає взаємовідносини між людьми та впливає на їхню поведінку та сприйняття. Обидва дослідники акцентують увагу на тому, що розуміння специфіки різних стилів спілкування є важливим для побудови ефективних комунікаційних стратегій та покращення якості міжособистісних стосунків.

Ю.В. Косенко зауважує: «Стилі спілкування – характерні способи встановлення і розвитку контактів. Найвиразнішими серед них є: демократичний, авторитарний і суперечливий» [13, с. 14]. Наприклад, демократичний стиль спілкування характеризується відкритістю, взаєморозумінням та врахуванням думок інших учасників спілкування. Це сприяє створенню атмосфери взаємоповаги та співпраці. Для порівняння, авторитарний стиль спілкування визначається владою і контролем однієї особи над іншими, що може призвести до конфліктів та відчуття відстані між учасниками спілкування. Суперечливий стиль спілкування характеризується виявленням протиріч у поглядах та намаганням досягти власних цілей за будь-

яку ціну, що може призвести до конфліктів та негативного сприйняття учасників спілкування.

Дослідження О.Д. Пономаріва акцентують увагу на значенні мовного стилю у комунікації. Розуміння та використання різних мовних засобів у спілкуванні є ключовим для досягнення мети та взаєморозуміння між учасниками. Можемо узагальнити, що спілкування є складним і багатогранним поняттям, яке можна тлумачити з різних точок зору. Воно відображає культурні, соціальні та індивідуальні аспекти мовного вираження [22].

На думку С.Я. Єрмоленко: «Стиль – це різновид творчої мовної діяльності, тип мовомислення, мовної поведінки в різних колективно усвідомлених ситуаціях спілкування» [3, с. 77].

Дослідження С.П. Бибик щодо поняття стилю в книжному мовленні підкреслює гармонійну взаємодію між мовою та думкою. Вона стверджує, що автори книг контролюють свої думки та розгортають їх за логічними схемами, використовуючи різноманітні мовні засоби.

Часто книжне мовлення, яке ми спостерігаємо у книгах та наукових статтях, має форму монологу. Автор відтворює свої думки та розгортає їх за логічними схемами, контролюючи мову та обираючи виразні засоби. Це створює гармонійну взаємодію між мовою та думкою. В книжному мовленні мислення зазвичай логічне та аналітичне. Дослідники розрізняють різні типи мислення, такі як науковий, художній та середній, що вказує на здатність мовця використовувати різні методи комунікації, відповідно до контексту та мети спілкування.

У нашому щоденному спілкуванні ми часто використовуємо стандартні вирази та шаблони, щоб зрозуміло обмінюватися інформацією з іншими. Це допомагає нам уникнути непорозумінь та зробити спілкування більш ефективним. Але іноді мовлення не відображає точно те, що ми думаємо. Іноді слова, які ми вживаємо, можуть не відображати наші справжні почуття або думки.

Ми намагаємося підтримувати розмову й виражати себе, одночасно використовуючи загальні шаблони та вирази, що робить спілкування зрозумілим та легким. Однак кожна людина має свій власний стиль та особливий спосіб висловлювання, який відображає її унікальність. Це взаємодія протилежностей у нашому спілкуванні, яка формує специфіку нашого мовлення, особливо коли ми розмовляємо у повсякденних ситуаціях.

Таким чином розвинулася думка про мову як систему, яка включає різні сторони та способи вираження. Це відображає відмінність та взаємозв'язок між різними сферами культури. Таке розуміння допомагає нам краще усвідомити, як мова працює в різних ситуаціях і як вона впливає на наше спілкування [3].

Розглянувши такі типи мовомислення та їхні взаємозв'язки, можна звернутися до понять формального і неформального мовлення, які відображаються у спілкуванні та мовленнєвій практиці.

Усі ці терміни описують різні аспекти мови та спілкування, такі як загальний підхід до спілкування, вибір мовних засобів, функціональне використання мови, виразність мовлення та взаємодія з іншими у процесі комунікації.

Хоча вони можуть мати певну схожість у своїх значеннях, але кожен з них відображає відмінні аспекти мовленнєвого процесу. Вивчення стилів спілкування в Україні є важливим кроком у напрямку кращого розуміння та адаптації комунікації до різноманітних ситуацій. Це свідчить про постійний розвиток науки та пошук нових шляхів для покращення якості спілкування в нашому суспільстві.

1.2 Специфіка формального стилю спілкування

Формальне спілкування – це особливий вид комунікації зі своїми правилами та особливостями в професійному середовищі. Його використовують у робочих ситуаціях, на офіційних зустрічах, ділових переговорах та схожих ситуаціях [24]. Дуже важливо обирати відповідний

стиль і тон мовлення залежно від конкретної ситуації [18]. Цей стиль мовлення також використовується у письмових офіційних документах, листах та електронних повідомленнях.

Використання формального стилю спілкування обирають ще й завдяки різним ситуаціям. У випадку, коли один партнер відчуває соціальну дистанцію, що зазвичай відбувається при першій зустрічі, поведінка більш формального характеру вважається відповідною та комфортною, саме в таких ситуаціях обирають цей стиль [33]. Наприклад, коли керівництво скликає засідання, щоб обговорити стратегічні питання або повідомити про важливі зміни в компанії. Під час цих зустрічей використовують багато фахової мови та термінології, відповідні вставні слова й конструкції, етикетні формули, ключові слова, щоб зрозуміло обговорити питання. Такий підхід допомагає зберігати порядок і ефективно передавати інформацію всім працівникам в організації, використовуючи належний стиль спілкування [32].

Формальний стиль спілкування вивчають науковці різних галузей, включаючи лінгвістів, стилістів та комунікаційних експертів. Наприклад, дослідження І.Р. Процик присвячене аналізу формального стилю української мови в контексті футбольного дискурсу [24]. У цій розвідці науковиця мала на меті з'ясувати особливості формального стилю в спортивному спілкуванні та його вплив на сприйняття та ефективність комунікації. Під час дослідження формального стилю вона проаналізувала тексти з офіційних джерел, таких як заяви клубів та матеріали прес-конференцій вивчила вживання мовних засобів, специфіку термінології, використання тону тощо. Окрім того, І.Р. Процик порівняла ці тексти з текстами неофіційного дискурсу. Для аналізу частоти вживання слів вона використала статистичні методи [24].

Автори Р. Черновол-Ткаченко, О. Мармази та О. Гречаник дослідили формальні засоби комунікації в організаційному середовищі. Вони підкреслили, що такий вид комунікації спрямований на досягнення цілей та має власні цінності, а також зазначили що формальність не сприяє щирим стосункам, але допомагає оптимізувати робочі процеси та передавати інформацію офіційно

[25]. Такий підхід до управління сприяє досягненню цільових результатів, але необхідно також враховувати неформальні аспекти комунікації для підтримки позитивного робочого середовища та створення добрих взаємин у колективі.

Також одним з важливих досліджень, що стосується формального стилю спілкування, є праця О. Мунтяна «Риторика ділового спілкування». Науковець підкреслює значення відповідних виразів, таких як «шановний пан/пані», для створення офіційності та ввічливості в комунікації. Він також акцентує на важливості будови мовлення, яка включає логічні аргументи та чітку структуру виступу [18]. Автор надає корисні поради та інструменти для покращення професійного спілкування.

Закордонні вчені, зокрема Роберт Е. Краут, Роберт С. Фіш, Роберт В. Рут і Барбара Л. Чалфонт, докладно вивчають вплив формального стилю мовлення на процеси ділового спілкування, звертають увагу на методи комунікації, а також обговорюють обмеження цих методів у вирішенні нестандартних ситуацій та непередбачуваних подій, розглядають вплив різних факторів, таких як тип взаємин між учасниками, частота комунікації та оточення [36]. Таким чином, дослідження цих авторів надає глибоке та докладне розуміння ролі формального стилю в спілкуванні та його впливу на організаційні процеси.

Результати експерименту К. Корпен, М. Ernestus та М. van Mulken показали, що важлива й соціальна відстань між співрозмовниками. Учасники, які спілкувалися з незнайомцями, використовували формальний стиль. Було виявлено нижчу швидкість висловлення, використання більшої кількості іменників і прийменників [35].

Формальний стиль спілкування є одним із важливих аспектів обміну інформацією, який характеризується офіційністю, точністю та професійною етикою. Ключові характеристики включають використання офіційної та професійної термінології, точне і грамотне мовлення та дотримання встановлених стандартів і правил без зайвої емоційності. У мовленні цього стилю типовими є формальні структури, а також уникання неоднозначності та дублювання інформації.

Для формального стилю мовлення характерні такі **ознаки**:

- використання точних та однозначних слів (*Дослідження показало ефективність нового лікувального препарату*);
- використання спеціалізованої термінології та фахової лексики (*Виявлено домінування мутацій у генах пацієнтів з рідкісним синдромом*);
- використання нормативної граматики (*Дослідження пройшло етичну експертизу перед початком*);
- відсутність розмовних виразів (*Наукова спільнота обговорює нові методи лікування*);
- уникання оцінних суджень та суб'єктивних висловлювань (*У дослідженні не зазначено емоційних оцінок результатів*);
- формальна структура речень (*Текст складений у формальному стилі з чіткою логічною структурою*);
- зосередженість на передачі інформації та фактів (*Наголошено на об'єктивному представленні даних і фактів*);
- використання формальних звертань та фразеологізмів, які характерні для формальних ситуацій (*Шановний пане/шановна пані, ми розглядаємо ваше запитання*);
- використання повноти виразу та уникання скорочень або неповних речень (*Будь ласка, будьте докладні у вашому описі ситуації, щоб ми могли надати вам повну відповідь*);
- відсутність непотрібних повторень та заперечень (*Зазначаємо, що такий випадок вже розглядали на попередній стадії*);
- використання формальних конструкцій, таких як пасивний стан, підмет займенниковий, безособові конструкції (*У відповідь було надано інформацію, яка була запитана*);
- звертання до документальних джерел та авторитетів для підкріплення висловлювань (*Згідно з офіційними звітами відповідних агенцій та висновками провідних дослідницьких груп*);

- використання формальних виразів для висловлення подяки, вибачення та ввічливості (*Ми вдячні за ваш запит і готові надати додаткову інформацію*);

Ці мовні формули та засоби вказують на те, що текст або висловлювання належить до формального стилю мовлення.

Отже, розуміння специфіки формального стилю спілкування є ключовим для удосконалення професійного та офіційного мовлення. Використання точних та однозначних слів, спеціалізованої термінології та нормативної граматики визначає цей стиль, що спрямований на передачу інформації та фактів без зайвої емоційності. Дослідження відомих науковців у цій галузі підкреслюють значення формального стилю в організаційному та діловому спілкуванні, його вплив на ефективність комунікації та досягнення цілей. Наукові розвідки також вказують на важливість вивчення впливу формального стилю на соціальні стосунки та ефективність спілкування в різних контекстах.

1.3 Основні риси неформального стилю спілкування

Неформальне – це суб'єктивне, нерегламентоване спілкування, зосереджене на взаємодії між людьми, воно відображає більше емоційних аспектів та особистих стосунків, ніж формальний стиль [1]. У цьому типі спілкування люди не лише обговорюють спільні завдання та цілі, але й намагаються побудувати взаєморозуміння, довіру та підтримку. Емоційна взаємодія відіграє важливу роль у неформальному спілкуванні, оскільки вона сприяє розвитку дружби, взаєморозуміння, любові між людьми.

У неформальному спілкуванні люди можуть відчувати більшу свободу вираження своїх почуттів, думок та емоцій, що створює сприятливі умови для відкритого обміну інформацією. Цей стиль спілкування сприяє покращенню міжособистісних взаємин, формуванню спільної культури та об'єднанню спільноти. Таким чином, неформальне спілкування визначається більш

емоційною та особистою спрямованістю, орієнтоване на розвиток стосунків між людьми [8].

Важливо відрізнити його від формального спілкування. Неформальний стиль характеризується відсутністю попередньої підготовки та заздалегідь визначеними метою і змістом, оскільки він залежить від стосунків між співрозмовниками. Тоді як формальне спілкування, навпаки, ретельно планується заздалегідь, включає попередню підготовку та чітко визначені мету і зміст [7].

Неформальне спілкування викликає живий інтерес дослідників, зокрема й українських лінгвістів. Наприклад, О.К. Пеліван у своїй статті досліджує різницю між ввічливим та неввічливим неформальним конфліктним спілкуванням, зосереджуючись на просодичному аспекті цієї взаємодії. Вона стверджує, що неформальне спілкування відображає більшу емоційність і природність порівняно з формальним стилем, але залишається менш емоційним та контрольованим, ніж неввічливе спілкування. Науковиця вказує на те, що неформальне спілкування надає учасникам більшу свободу у вираженні їхніх почуттів та емоцій. Проте, вона зауважує, що у неформальних конфліктних ситуаціях, співрозмовники зазвичай стримують свої негативні почуття, бо прагнуть уникнути образливих висловлювань та зберегти гармонійні стосунки. О. Пеліван зазначає, що неввічливе неформальне спілкування характеризується високим рівнем емоційності та неконтрольованістю, що проявляється у прискореному темпі мовлення, високій гучності та широкому діапазоні голосу [21].

Використання сленгу є однією з мовних ознак неформального спілкування. У дослідженні «Війна сленгів як елемент гібридної війни Росії проти України» А.В. Валюх аналізує роль сленгу у військовій сфері. Учений зазначає, що сленг є неодмінним складником усного спілкування та знаходить своє використання у письмових текстах різних стилів. Він виникає і в специфічному військовому середовищі, стає важливим елементом спілкування в армійських колективах та серед військових ветеранів. Таке використання

сленгу сприяє підтримці внутрішнього спілкування, формує внутрішню групову ідентичність та сприймається як засіб виявлення самотності та підтримки спільних цінностей [6].

Дослідження Д.В. Кононова зосереджується на реалізації каузації у неформальних комунікативних ситуаціях медичного дискурсу, як у випадку з серіалом «Доктор Хаус». Воно підкреслює, що неформальна сленгова лексика в цьому контексті використовується для підсилення саркастичного тону у висловлюваннях доктора Хауса. Автор приводить численні приклади, де розмова між лікарями зводиться до активної участі лише Камерон та Хауса, причому Камерон використовує маніпулятивні стратегії, щоб переконати Хауса у власній правоті. Таким чином, дослідження підтверджує використання у неформальному спілкуванні таких мовних засобів, як неформальна сленгова лексика, саркастичний тон та маніпулятивні стратегії [12].

Дослідники Iasmina Iosim, Tiberiu Iancu, Gabriela Popescu та Manuela Dora Orboi зазначають, що неформальна комунікація базується на особистих або групових інтересах. Вони окреслюють різні моделі неформальної комунікації, зокрема чутки, що поширюються, коли особа передає інформацію якомога більшій кількості осіб, які, зі свого боку, передають її далі. Також дослідники зосереджуються на неофіційних засобах передачі інформації поза роботою, коли працівники проводять частину вільного часу разом, завжди говорячи про роботу. Така комунікація відображає яскраві риси неформального стилю – взаєморозуміння, інформальність, відкритість, емпатія, солідарність, відсутність ієрархічних бар'єрів, вільне обговорення [34].

Для неформального стилю мовлення характерні такі **ознаки**:

- використання розмовних слів та виразів (*Лягнула йому про це*);
- використання повсякденної лексики та емоційно забарвлених слів (*Ця страва просто смакота, дуже смачна!*);
- використання неповних речень та скорочень (*Піду в магаз, куплю продукти*);

- використання нестандартних граматичних конструкцій (*Що там було, то й було*);
- використання сленгу та жаргону відповідно до контексту (*Цей фільм просто віджив!*);
- використання емоційних висловлювань та оцінних суджень (*Ця книга така нудна, я вже заснув на першій сторінці*);
- використання вигуків, окличних речень та виразних інтонаційних засобів (*Як я люблю цей момент! Ось це да!*);
- вільна структура речень (*Погода сьогодні така чудова! Я просто вирішив взяти вихідний*);
- використання особистих деталей (*Пам'ятаєш, коли ми вперше зустрілися? То була така смішна історія!*);
- використання живих діалогів та розмовних виразах (*Ну як ти вчора виживав на тій вечірці? Було весело?*);
- використання загальних слів та сполук для спрощення комунікації (*Подивися на те чудове небо! Як воно гарно сьогодні!*);
- відсутність формальних звертань та офіційних мовних кліше (*О, це було так смішно! Як ти зміг це зробити?*);
- використання анекдотів, гумору та іронії (*Вчора я вирішив поплавати в басейні. Вийшов, а вода така холодна, що я подумав, що це Арктика*).

Описані характеристики вказують на використання неформального стилю мовлення, що характеризується розмовністю та емоційністю. Це виражається через використання повсякденної лексики, скорочень, нестандартних граматичних конструкцій, сленгу, емоційних висловлювань та жартів. Основна мета такого спілкування – забезпечення легкої та «плавної» комунікації, вираження особистих поглядів та створення дружньої атмосфери. Наприклад, неформальну комунікацію також використовують в організаціях. Це має численні переваги, включаючи розвиток нових міжособистісних зв'язків [40].

Неформальний стиль характеризується більшою емоційністю, особистим підходом та невимушеністю. Аналіз лінгвістичних аспектів неформального спілкування допомагає розкрити різноманіття мовних засобів та стратегій, використовуваних у цьому типі комунікації. Розуміння основних рис неформального стилю спілкування є важливим для підтримки ефективної та гармонійної взаємодії між людьми в різних сферах життя.

Висновки до розділу 1

У цьому розділі ми розглянули загальну характеристику формального та неформального стилів спілкування. Почали з аналізу поняття спілкування як складного і багатогранного концепту, що охоплює культурні, соціальні та індивідуальні аспекти мовного вираження. Важливою стала ідея, що спосіб, яким ми спілкуємося, не лише відображає наші індивідуальність та соціокультурний контекст, але також впливає на взаємини та міжособистісне порозуміння.

Було з'ясовано також специфіку формального стилю спілкування. Ми визначили його особливості, такі як використання об'єктивної термінології, точних слів та дотримання нормативної граматики. Підкреслили, що формальний стиль спрямований на передачу інформації та фактів, уникнення зайвої емоційності та створення професійної атмосфери.

Окрім того ми проаналізували основні риси неформального стилю спілкування, який характеризується більшою емоційністю, особистим підходом та невимушеністю. Визначили, що цей стиль відіграє важливу роль у встановленні міжособистісних зв'язків та покращенні комунікації в різних сферах життя, включаючи професійну.

РОЗДІЛ II. ЛЕКСИЧНА СПЕЦИФІКА ФОРМАЛЬНОГО І НЕФОРМАЛЬНОГО СТИЛІВ СПІЛКУВАННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

2.1. Дослідницький корпус текстів обох стилів

Дослідницький корпус текстів у нашій роботі можна розглядати як комплексний набір текстових документів, що складається з перетворених у письмову форму аудіозаписів. Його створено з метою аналізу мовленнєвих проявів різних стилів мовлення з використанням різноманітних методів обробки мови та інших технік аналізу тексту. Важливим етапом у створенні дослідницького корпусу текстів (Додаток 2) було створення корпусу аудіозаписів (Додаток 1)

Цей процес передував створенню текстового корпусу, оскільки аудіозаписи слугували основою для подальшої транскрибації, тобто перетворення мовлення на текст. Дослідницький корпус текстів, який було створено для аналізу, складається з 20 аудіозаписів, що представляють собою подкасти на схожу тематику. Для збирання цього матеріалу я залучила 10 осіб, які погодилися виділити час та надати своє мовлення для дослідження.

В процесі запису формального стилю мовлення учасників просили обговорювати актуальні проблеми, зокрема медичні, правові, соціальні та екологічні питання, зберігаючи при цьому офіційний тон. У неформальному стилі учасникам дозволяли вільно розповідати про своє дитинство та ділитися цікавими історіями, щоб виявити емоційно забарвлену лексику та інші ознаки. Кожен аудіофайл має приблизно 20-хвилинну тривалість.

Додатково до корпусу аудіозаписів дикторів було створено таблицю Excel під назвою «Паспорт» (Додаток 3), що містить детальну інформацію про кожний запис. Ця таблиця служить як інструмент для систематизації та організації даних, пов'язаних з кожним аудіофайлом.

№	Джерело	Тривалість	Загальна тематика	Дата створення	Мова	Стиль	Ім'я	Вік	Освіта	Професія	Стать	Область
1	Власний запис	00:20:21	Історії з дитинства, взаємовідносини	11.05.2022	Укр	Неформальний	Тетяна	18	Вища освіта. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	-, студентка	жін.	Житомирська
2	Власний запис	00:20:28	Коронавірус, хвороби, вплив харчування, бізнес в соц. мережах, освіта, здоров'я, президент	11.05.2022	Укр	Формальний	Тетяна	18	Вища освіта. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	-, студентка	жін.	Житомирська
3	Власний запис	00:30:04	Історії з дитинства, взаємовідносини	03.12.2021	Укр	Неформальний	Світлана	14	Базова середня освіта	-, учениця	жін.	Житомирська
4	Власний запис	00:35:18	Коронавірус, вакцина, хвороби, президент, війна, Крим, АТО, касові апарати, переселенці, парниковий ефект,	04.02.2022	Укр	Формальний	Світлана	14	Базова середня освіта	-, учениця	жін.	Житомирська
5	Власний запис	00:21:11	Історії з дитинства, взаємовідносини	11.05.2022	Укр	Неформальний	Артур	35	Вища освіта. Другий (магістерський) рівень	інженер	чол.	Київська

Рисунок 2.1 Таблиця Excel під назвою «Паспорт»

У таблиці відображені такі дані, як унікальний номер, джерело, тривалість аудіо, загальна тематика, дата створення, мова, стиль спілкування, ім'я диктора, його вік, освіта, професія, стать і область. Ця детальна інформація допомагає дослідникам краще зрозуміти контекст кожного аудіофайлу. Наприклад, знання тематики дозволяє визначити, про що саме йде мова, а інформація про диктора (вік, освіта, професія, область) допомагає відтворити соціокультурний та професійний контекст спілкування. Відомості про стиль спілкування (формальний чи неформальний) вказують на особливості мовленнєвої поведінки диктора. Такий підхід дозволяє аналізувати лексичну специфіку формального та неформального спілкування в реальних ситуаціях, що сприяє більш глибокому розумінню мовних явищ та їхнього впливу на комунікацію. Таблиця дозволяє легко відстежувати та організувати інформацію про кожен аудіофайл у корпусі. Вона також може бути використана для швидкого доступу до даних та виконання різноманітних аналітичних операцій. Такий підхід допомагає зробити процес аналізу більш ефективним та організованим. Після зібрання корпусу аудіозаписів та створення паспорта з усіма даними про аудіофайли, наступним кроком було транскрибування тексту. Кожен аудіозапис був конвертований у письмову форму за допомогою текстового редактора, такого як Google Docs, використовуючи можливість миттєвого розпізнавання усної мови, яка також присутня у цьому онлайн-

сервісі, що дозволяє автоматично перетворювати мовлення в текст.

У деяких випадках виникали непорозуміння, особливо коли спостерігалось співзвуччя слів, що може призвести до помилкового розпізнавання зовсім іншого слова або фрази. Поточний інструмент Google Docs для української мови ще не настільки розвинений, щоб автоматично розпізнавати специфічні випадки та уникати помилок, тому потрібно було додатково відредагувати текст. У результаті нашої роботи був сформований дослідницький корпус текстів, який складається з двадцяти текстових файлів, кожен з яких відповідає одному з двадцяти зібраних аудіозаписів. Крім цього, ми розподілили наші тексти на два окремі файли за стилями: один містить формальні тексти, а інший - неформальні. Кожен з цих файлів містить по десять текстів, створюючи загальну колекцію текстів для подальшого аналізу та дослідження стилів.

Загальна тривалість всіх аудіофайлів у нашому корпусі складає 8 годин 7 хвилин і 49 секунд. Ці аудіозаписи зберігають значний обсяг мовлення, який ми трансформували у текстову форму для подальшого аналізу. Під час цього аналізу ми виявили, що у формальних текстах міститься 20 019 словоформ, тоді як у неформальних – 24 952 словоформ. Це дає нам можливість здійснити різноманітний аналіз мовлення в різних стилях та контекстах, що є важливим для розуміння мовних явищ.

Переведення аудіозаписів у текстову форму має велике значення для подальшого дослідження та аналізу. Текстові дані зручніше обробляти за допомогою комп'ютерних алгоритмів порівняно з аудіоданими, що дозволяє проводити різноманітний аналіз, включаючи лексичний аналіз, аналіз тональності, виявлення тематик тощо. Такий підхід до створення та аналізу корпусу текстів сприяє більш глибокому розумінню мовних явищ та їхнього контексту.

У зібраному корпусі текстів доцільно та зручно аналізувати лексику, оскільки корпусна лінгвістика надає можливість досліджувати вживання слів та

їхніх значень у реальних мовних контекстах. Аналіз лексики дозволяє виявляти частотність вживання певних слів, їхні семантичні відтінки та зв'язки між ними.

Л. Могельницька зазначає, що аналіз корпусів мови дозволяє збирати точні дані про лексичний склад мови, виявляти останні зміни у лексичному вживанні та різні варіації, такі як поява та зникнення неологізмів. Ці дані можна використовувати для уточнення та поповнення словників, граматик і навчальних посібників [14].

У праці «Корисна статистика для корпусної лінгвістики» автор Стефан Т. Гріс підкреслює важливість статистичних даних у корпусній лінгвістиці. Корпуси містять інформацію про частоту вживання лінгвістичних елементів і їх взаємодію, що є основою для аналізу текстів з різних перспектив. Аналіз може включати вивчення абсолютної та відносної частоти вживання слів, а також їх розподіл у самому корпусі [37].

Такі дослідження сприяють розробці нових методів лінгвістичного аналізу та кращому розумінню того, як мова працює в реальних ситуаціях. Значення корпусних інструментів постійно зростає у зв'язку зі зростанням доступу до великих обсягів текстових даних та розвитком комп'ютерних технологій.

Отже, на основі наявного корпусу текстів і різних статистичних методів для його аналізу, можна розпочати дослідження відмінностей стилів мовлення. Один із можливих напрямків дослідження є аналіз за частотними словниками для кожного стилю мовлення. Це допоможе виокремити найбільш вживані слова в кожному з них. На основі таких словників можна побудувати порівняльний аналіз частотності слів та виокремити 20 найчастотніших лем для формального і для неформального стилю.

Після визначення найбільш типових лексичних одиниць для кожного стилю можна перейти до аналізу специфічних параметрів кожного з них. Наприклад, для неформального стилю можна дослідити вживання сленгу, жаргону, діалектизмів, просторіччя, а також емоційно забарвленої лексики та нецензурної лексики. У той час як для формального стилю важливими можуть

бути англіцизми, терміни з технічної, наукової, юридичної, медичної, політичної сфер, а також вживання іронії та емоційно забарвленої лексики в конкретних контекстах.

Порівняння частотності та різноманітності цих лексичних груп у формальному та неформальному мовленні дозволить виявити ключові відмінності між ними та зрозуміти, як ці різні типи лексики використовуються в кожному стилі мовлення. Такий підхід дозволить отримати більш глибоке розуміння стилістичних особливостей та комунікативних стратегій кожного з них.

Додатково дослідження також може включати аналіз частин мови кожного стилю і визначення найчастотніших серед них, щоб виявити різницю й у цьому аспекті. Також важливим є аналіз тональності та емоційної забарвленості текстів, що дозволить виявити відмінності у вираженні емоційних станів та ставлення до обговорюваних тем. Такий комплексний підхід до аналізу дозволить краще зрозуміти відмінності між стилями мовлення та їх вплив на сприйняття текстів.

2.2. Статистичні характеристики лексики формального та неформального стилів спілкування

Для виявлення частоти вживання лексем, їх взаємозв'язків та інших особливостей, що сприяють глибшому розумінню мови та її функціонування, необхідно використовувати лінгвостатистичний аналіз, оскільки мова не лише складається з різних одиниць, але й має свої унікальні числові властивості. Ці числові дані пронизують усі рівні мови. Їх ретельне вивчення може розкрити нові зв'язки та закономірності. Наприклад, кількісні характеристики одних мовних одиниць можуть впливати на якісні аспекти інших, що відкриває шлях до глибшого розуміння мовної системи в цілому. Такий підхід дозволяє збагатити наше уявлення про мову і її функціонування [5].

2.2.1 Статистичні показники текстів формального та неформального стилів у застосунку TextAttributor

У ході дослідження текстів формального та неформального стилів на різні статистичні характеристики було використано вебзастосунок TextAttributor [38]. Це дозволило отримати об'єктивні дані щодо організації тексту та порівняти їх на основі точних даних та перевірки різних гіпотез.

Аналіз показників формального та неформального стилів мовлення свідчить про деякі цікаві відмінності та подібності.

Наш аналіз розпочинається з індексу багатства у формальному стилі. Такий індекс багатства словника (ib) виражає відношення обсягу словника (V) до обсягу тексту (N), результат показує різноманітність словника в тексті. Цей індекс обернено пропорційний довжині тексту, тобто, чим довший текст, тим менше потенційно нових слів може з'явитися у ньому [20, с. 47]. У формальному стилі індекс складає 0.15, а у неформальному – 0.14. За наявними результатами можемо зробити висновок, що обидва стилі мають дуже схожий рівень лексичного багатства.

Наступним є індекс винятковості словника (IVL). Він показує, як багато унікальних слів зустрічається у тексті тільки один раз. Чим вище цей індекс, тим більше різноманітність слів у тексті [10]. Низьке значення IVL означає, що текст використовує обмежений набір слів, а деякі слова повторюються часто. За результатами індекси винятковості словника також дуже близькі: 0.52 у формальному стилі та 0.53 у неформальному, що вказує на однаковий рівень унікальності використаних слів.

Індекс винятковості тексту (IVT) показує, наскільки унікальними є слова у тексті, які зустрічаються лише один раз. Чим вище значення IVT , тим більше різноманітність слів у тексті. Низьке значення IVT свідчить про те, що текст має обмежений словник і використовує ті самі слова знову і знову [10, с. 3]. Індекс винятковості тексту в нашому випадку становить 0.08 для формального стилю та 0.07 для неформального. Ці показники практично однакові, що показує схожий рівень унікальності текстових елементів в обох стилях.

Щодо індексу іменних означень (ПО), то він вимірює відношення кількості вживань іменників до кількості вживань прикметників у тексті. Це показник епітізації тексту, що вказує на те, наскільки часто в тексті зустрічаються іменники в порівнянні з прикметниками [41]. Чим менше вживання іменників в порівнянні з прикметниками, тим вище значення індексу іменних означень. Наприклад, якщо цей індекс дорівнює 1,0, це означає, що кількість іменників і прикметників у тексті рівна. У нашому випадку індекс іменних означень у формальному стилі – 3.53, а у неформальному – 4.17. Це свідчить про схожий рівень використання іменних означень.

Індекс дієслівних означень (IDO) показує, наскільки часто в тексті вживаються прислівники порівняно з дієсловами. Чим більше вживання прислівників порівняно з дієсловами, тим вище значення індексу. В результаті порівняння дієслівних означень результат майже однаковий: 0.59 для формального стилю та 0.57 для неформального. Це свідчить про схожий рівень використання дієслівних означень [42].

Ступінь номінальності (STN) вказує на те, наскільки часто в тексті вживаються іменники порівняно з дієсловами. Чим більше вживання іменників, тим вище значення цього індексу. У формальному стилі ступінь номінальності значно вищий – 1.11, порівняно з неформальним – 0.75, що вказує на схожий рівень використання іменників порівняно з дієсловами.

Індекс прономіналізації (IPRO) показує відношення кількості особових займенників до загальної кількості слів у тексті. Цей індекс визначає, наскільки часто у тексті використовуються особові займенники, що вказує на ступінь кореферентності тексту. Індекс прономіналізації у формальному стилі складає 0.14, а у неформальному – 0.16, що свідчить про трохи більшу кількість займенників у неформальному стилі.

Наступним є індекс модальності (IMOD). Він показує співвідношення кількості часток до загальної кількості слів у тексті. Цей індекс вказує на ступінь емотивності тексту. Чим більше часток у тексті, тим вище ймовірність,

що текст містить емоційне забарвлення. Індекс модальності однаковий для обох стилів – 0.07, що вказує на однаковий рівень вираження модальності.

Індекс субстантивності (ISUB) визначається як відношення кількості іменників до загальної кількості слів у тексті. Цей індекс свідчить про насиченість тексту іменниками та його статичний стиль. Чим вище значення індексу, тим більше іменників у тексті і тим більш статичним він може виглядати. Індекс субстантивності дещо вищий у формальному стилі (0.19) порівняно з неформальним (0.16).

Індекс динамічності (IDYN) визначається як відношення суми дієслівних словосполучень (тобто сполучень, що містять дієслова разом з іменниками, прикметниками та прислівниками) до суми іменних словосполучень у тексті. Цей індекс вказує на ступінь статичності або динамічності тексту: коли значення IDYN близьке до 1,0, це означає, що в тексті присутня рівна кількість дієслівних та іменних словосполучень, що може свідчити про збалансоване розгортання подій. Значення IDYN, яке більше 1,0, вказує на більш динамічний текст, де події виражені переважно дієсловами, тоді як значення менше 1,0 вказує на більш статичний текст з важливішою роллю іменних конструкцій. Індекс динамічності значно вищий у неформальному стилі – 1.79 порівняно з формальним – 1.04, що вказує на більшу динамічність неформального тексту.

Індекс зв'язності мовлення (IZV) вимірює, наскільки розгорнуті речення пов'язані між собою в тексті. Чим вище значення, тим більше зв'язку між реченнями. Якщо значення дорівнює 1,00, це означає, що кожне речення має відповідний прийменник чи сполучник, що вказує на хороший рівень зв'язності. Значення нижче 1,00 вказують на менший рівень зв'язку між реченнями [31, с.4]. Індекс зв'язності мовлення у формальному стилі складає 0.64, а у неформальному – 0.37, що свідчить про вищу зв'язність мовлення у формальному стилі.

Коефіцієнт Трейгера (КТ) - це співвідношення дієслів до прикметників у тексті. Велике значення КТ означає більше дій та активності, а низьке - може вказувати на емоційну нестабільність [16, с.2]. Нормальний КТ зазвичай

близько до 1,35. Коефіцієнт Трейгера значно вищий у неформальному стилі (5.56) порівняно з формальним (3.20), що вказує на більш високу емоційну насиченість тексту у неформальному стилі.

Коефіцієнт опредметненої дії (KOD) - це співвідношення кількості дієслів до кількості іменників у тексті. Високе значення KOD може свідчити про емоційну стабільність, соціалізованість та синтаксичну завершеність висловлювання. Нормальне значення KOD зазвичай близьке до 1,35. Коефіцієнт опредметненої дії у формальному стилі становить 0.18, тоді як у неформальному – 1.33. Значно вищий коефіцієнт у неформальному стилі свідчить про схильність мовця аналізованого тексту до активності, конкретних дій, а також, мабуть, зумовлений тематикою та контекстом неформального спілкування.

Таким чином, формальний стиль відрізняється вищим ступенем номінальності, субстантивності та зв'язності мовлення, тоді як неформальний стиль є більш динамічним, має вищий коефіцієнт Трейгера та опредметненої дії, що робить його більш живим та менш структурованим.

Наступним кроком нашого дослідження є лінгвістична експертиза токсичності тексту, яка теж може показати різницю для текстів формального й неформального стилів:

ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ТОКСИЧНОСТІ ТЕКСТУ

Категорія	Назва	Кількість
Емоціогени	негативна тональність	603
Негативні назви людини	за ознакою соціального статусу або за сімейним станом	1
Негативні назви людини	за розумовими інтелектуальними здібностями	1
Класифікація сполук	Е 1. Емоційне роздратування автора повідомлення, обурення про політику/життя/друзів тощо.	4
Негативні назви людини	за порівнянням із тваринами	4
Негативні назви людини	за соціальною активністю/пасивністю	9
Вульгаризми	вульгаризм	2
Сексизм	сексизм	5
Негативні назви людини	за порівнянням із міфічними істотами	1
Класифікація сполук	Е 2. Звинувачення в негативному впливі, твердження про злочини	1
Негативні назви людини	за професією, майновим станом	1

Рисунок 2.2 Лінгвістична експертиза токсичності формальних текстів

ВИСНОВКИ НЕЙРОННОЇ МЕРЕЖІ:

Ступінь токсичності тексту формального: 0.03

ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ТОКСИЧНОСТІ ТЕКСТУ

Категорія	Назва	Кількість
Сексизм	сексизм	76
Емоціогени	негативна тональність	340
Негативні назви людини	за асоціальною поведінкою	9
Вульгаризми	вульгаризм	47
Негативні назви людини	за віком	3
Негативні назви людини	за порівнянням із тваринами	18
Негативні назви людини	за професією, майновим станом	2
Негативні назви людини	за назвами частин тіла або фізіологічними процесами	3
Негативні назви людини	за негативними рисами характеру	2
Негативні назви людини	за порівнянням із міфічними істотами	6
Негативні назви людини	за ознаками захворювання	1
Негативні назви людини	за розумовими інтелектуальними здібностями	4
Класифікація сполук	Е. Експресиви	7
	Не визначено	0
Обсценна лексика	обсценна лексика	24
Негативні назви людини	за зовнішністю	1

Рисунок 2.3 Лінгвістична експертиза токсичності неформальних текстів

ВИСНОВКИ НЕЙРОННОЇ МЕРЕЖІ:

Ступінь токсичності тексту неформального: 0.00

Отримавши такі дані, можемо побачити, що формальний стиль тексту має більшу кількість емоційно негативних висловів, ніж неформальний. Це пояснюється тим, що в формальному стилі частіше обговорюються проблемні теми, як політичні дискусії та конфлікти, економічні негаразди, соціальні проблеми, а також обговорення складних аспектів суспільного життя, що може сприяти негативному тону у дикторів. З іншого боку, неформальний стиль частіше містить приємні спогади та історії з життя, що зазвичай рідко супроводжуються негативними емоціями.

Однак, обидва стилі мають різноманітні форми виразу негативних оцінок та емоційно забарвлених слів. Наприклад, в обох стилях можна спостерігати використання вульгаризмів, хоча їхня кількість значно менша в формальному стилі. Також, обидва стилі мають негативні назви людини за різними категоріями, такими як соціальний статус, професія, вік тощо, проте їхня кількість і розмаїтість можуть відрізнятися. Наприклад, у формальному стилі

може бути більше негативних назв за соціальною активністю або за ознаками інтелектуальних здібностей, в той час як у неформальному стилі може бути більше негативних назв за зовнішністю або за поведінкою.

Таким чином, різноманітність і кількість виразів негативної тональності в тексті залежать не так від стилю, як від тематики тексту та проблем, які в ньому порушуються.

У цілому, звернення до застосунку TextAttributor допомогло побачити лише суттєву різницю між певними показниками текстів обох стилів, саме тому ми вирішили употужнити та деталізувати аналіз за допомогою використання частотних словників.

2.2.2 Створення частотного словника

Частотний словник – це такий тип словника, у якому кожне слово має числове значення, що вказує, скільки разів воно зустрічається в певному наборі текстів.

Такі словники створюються для різних мов і вони вже набули великого та важливого значення в лінгвістиці. За допомогою частотних словників мовознавці можуть краще зрозуміти, як працює мова в різних контекстах та стилях мовлення. Наприклад, якщо порівнювати частоти слів у формальних текстах та неформальних, то в такий спосіб ми зможемо виявити слова, які є типовими для кожного напрямку. Також вони відіграють важливу роль у створенні ефективних систем машинного перекладу та аналізу текстів.

С.Н. Бук у своєму навчально-методичному посібникові «Основи статистичної лінгвістики» розглядає методи підрахунку та аналізу слів у сучасних частотних словниках, де здебільшого одиницею підрахунку є саме слово. Авторка зазначає необхідність лематизації, яка полягає у зведенні словоформи до її базової форми. Такий підхід спрощує аналіз текстів та робить його більш точним [4].

Наш підхід базувався на аналізі частотності вживання слів, порівнянні їхньої частотності у різних стилях та вивченні розподілу частин мови у текстах

кожного стилю. У ході дослідження був написаний програмний код (Додаток 4) із застосуванням різних бібліотек для лематизації, створення частотних словників та аналізу частин мови.

Роль лематизації полягала у зведенні слів до їх базової форми для уніфікації текстів, а частотні словники створені для визначення частоти вживання кожної лемми у текстах. Окрім цього, проведено аналіз розподілу частин мови, що дозволило визначити, які частини мови найчастіше зустрічаються у формальних та неформальних текстах. Цей аналіз дає уявлення про структуру та склад тексту в кожному стилі і показує їх відмінність.

Python [39] був основною мовою програмування для обробки даних та реалізації аналітичних алгоритмів. Бібліотека Spacy забезпечувала можливість лінгвістичної обробки тексту, включаючи лематизацію та визначення частин мови. Pandas використовувалася для роботи з табличними даними, що спрощувало аналіз результатів. Matplotlib та Seaborn дозволяли візуалізувати дані у зручному графічному вигляді. Крім того, використовувалися додаткові інструменти, такі як collections.Counter для підрахунку частот слів та python-docx для зчитування текстів з файлів Word, Openpyxl для роботи з розширенням .xlsx. Загальною метою цього аналізу було зрозуміти, які саме лексичні та граматичні особливості характеризують кожен із стилів спілкування та як ці відмінності можуть впливати на сприйняття текстів різних стилів.

Цей код розроблено для аналізу двох типів текстів: формального та неформального, використовуючи бібліотеку Spacy у Python. Ось як він працює:

Починаємо з імпорту необхідних бібліотек, таких як spacy, pandas, matplotlib.pyplot, seaborn, openpyxl та Counter з collections. Ці бібліотеки використовуються для обробки тексту, аналізу даних та візуалізації.

Потім ми маємо функцію read_word_file, яка призначена для зчитування текстового файлу формату DOCX та повертає рядок, який містить весь текст з файлу.

Далі є функція preprocess, яка обробляє текст, перетворюючи його на лемми (нормалізовані форми слів) та виконуючи попередню обробку, таку як

розбивка тексту на токени (слова), перетворення на нижній регістр та видалення зайвих символів.

Після цього функція `create_frequency_dict` створює словник частот, де ключами є слова, а значеннями – кількість їх зустрічань у тексті. Це робиться для обох типів текстів: формального та неформального.

Для кожної лема визначається її частина мови і результати обробки зберігаються у відповідній таблиці.

Потім ми створюємо графіки, що відображають 20 найбільш вживаних лем у формальному та неформальному стилях мовлення, а також розподіл частин мови у формальних та неформальних текстах.

Завершується аналіз порівнянням частотних словників формального та неформального стилю для виявлення різниці в частоті використання слів. Результати порівняння зберігаються у вигляді таблиці `comparison_results` та експортуються у формат Excel (Додаток 6).

2.2.2 Аналіз лексики

За допомогою аналізу корпусу текстів можна дослідити вживання різних лексем, що характеризують різні стилі мовлення.

Таким чином, після зіставлення даних аналізу частотних словників (Додаток 5) та побудування графіків, можемо побачити результати, як часто кожне слово вживається у відповідних текстах, що дає змогу порівняти їхню вживаність та визначити основні тенденції використання слів. У результаті аналізу було визначено 20 найбільш типових лем для формального та неформального стилів спілкування. Ці дані надають уявлення про найбільш характерні слова для кожного стилю і можуть бути використані для подальшого дослідження.

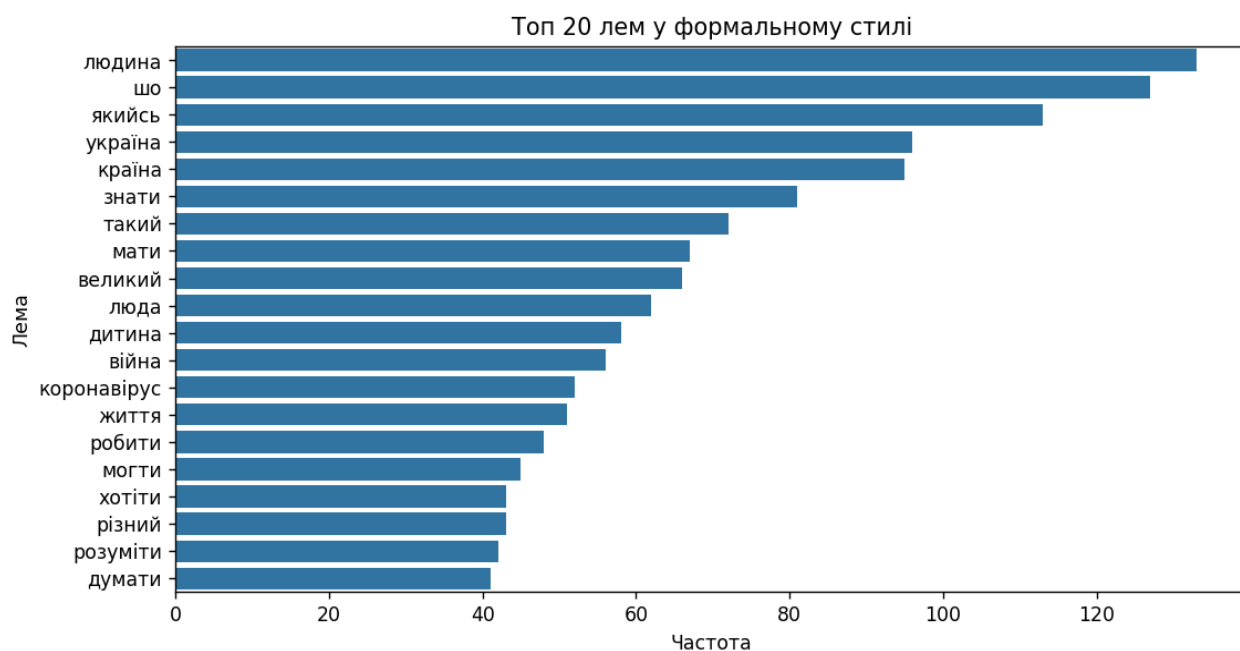

Рисунок 2.4 20 найчастотніших лем у формальному стилі

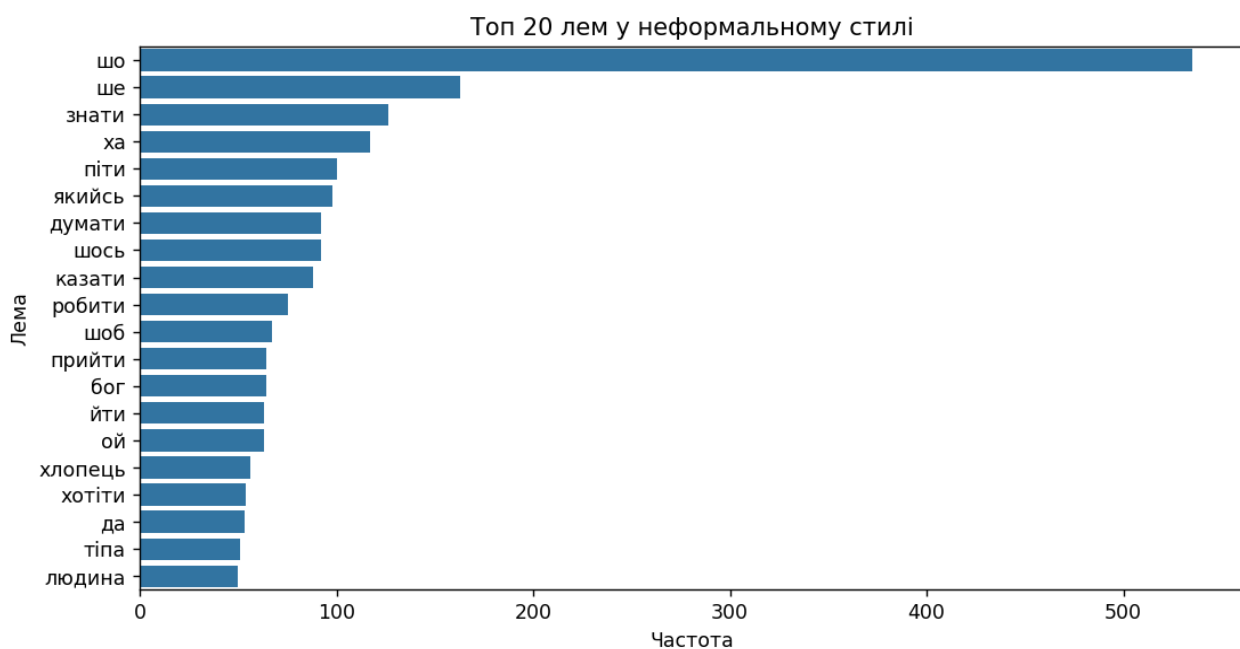

Рисунок 2.5 20 найчастотніших лем у неформальному стилі

В аналізі 20 найчастотніших слів, виявляється, що слова у формальному стилі мають більшу частотність порівняно з неформальним стилем.

Це підтверджується графіками, де видно, що такі слова як *людина* вживається 133 рази, *Україна* – 96, *країна* – 95, *життя* – 51, *війна* – 56, *коронавірус* – 52, *розуміти* – 42. Ці слова часто використовуються в офіційних

текстах, наукових статтях, новинах та документах, що робить їх частішими у формальному мовленні.

У неформальному стилі спілкування найчастіше зустрічаються розмовні, сленгові та усічені, такі як *шо* – 535 разів, *ше* – 163, *ха* – 117, *шоб* – 66, *казати* – 88 разів. Ці слова є характерними для щоденного спілкування, соціальних мереж та неофіційного листування.

Також були побудовані графіки розподілу частин мови для обох стилів спілкування. Вони допомагають з'ясувати які саме частини мови є найбільш характерними для кожного стилю та в яких кількостях вони зустрічаються.

Також проведено порівняльний аналіз частотності використання лем між формальним та неформальним стилями. Це дозволило визначити, чи є відмінності у вживанні певних слів між різними стилями спілкування та які саме слова є найбільш характерними для кожного з них.

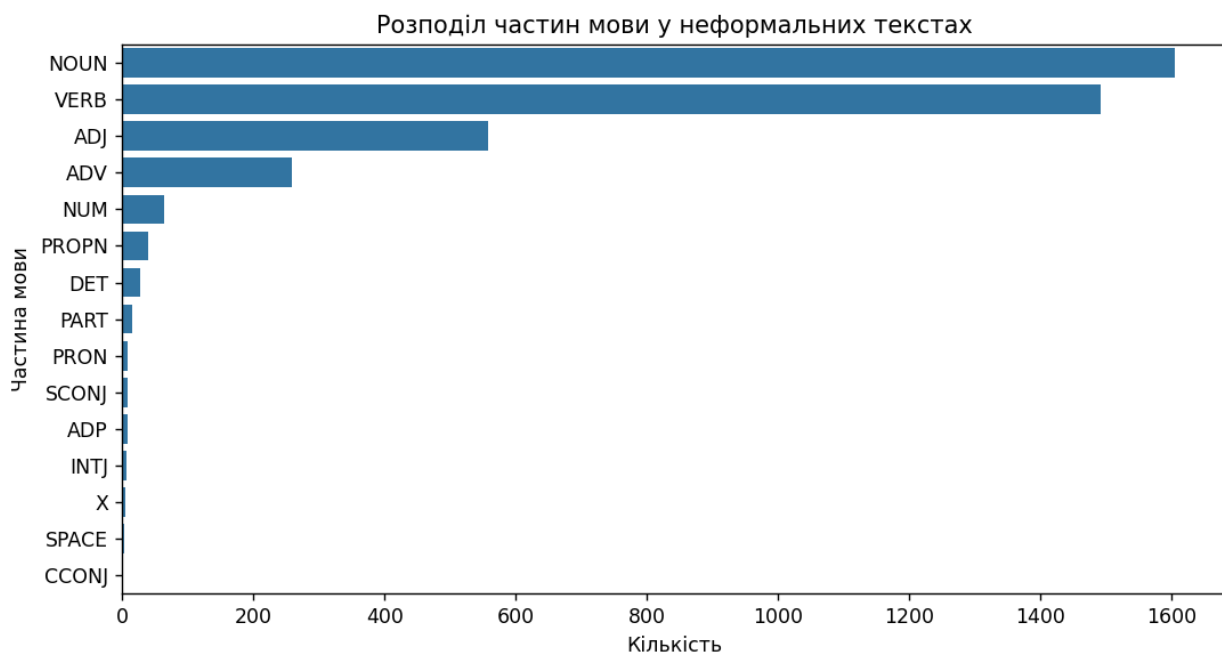

Рисунок 2.6 Розподіл частин мови у неформальних текстах

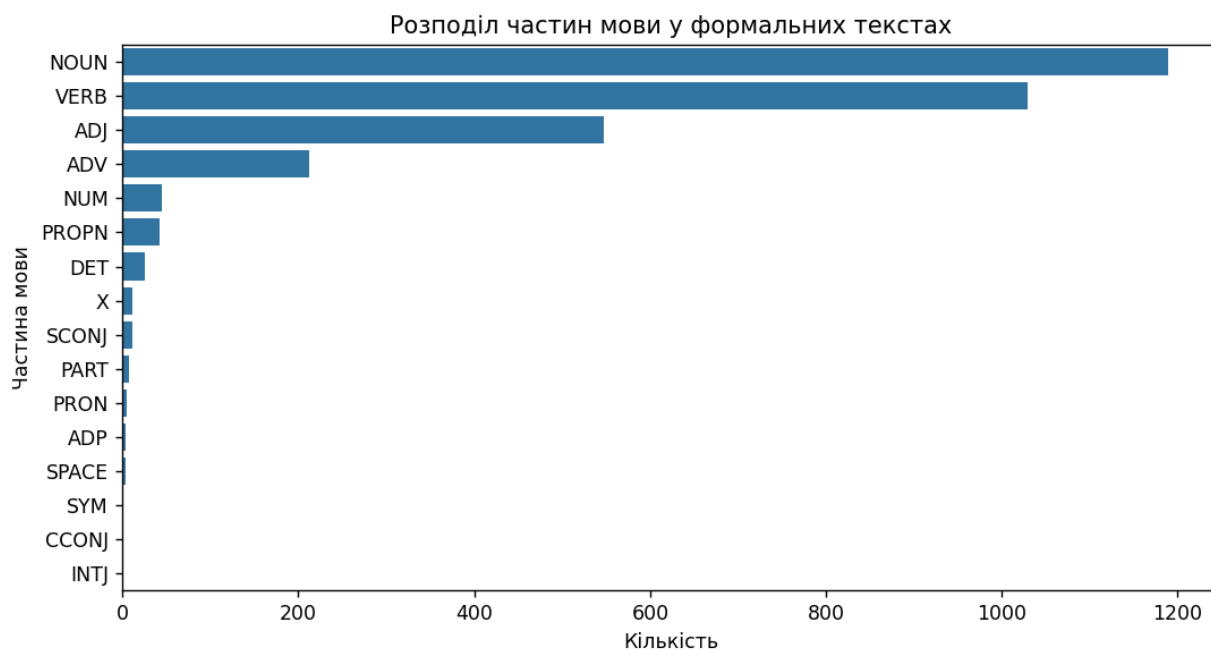

Рисунок 2.7 Розподіл частин мови у формальних текстах

На основі побудованих графіків розподілу частин мови, можна зробити кілька важливих висновків щодо відмінностей між формальними та неформальними текстами.

У неформальних текстах частота використання іменників, дієслів та прикметників є високою. Це свідчить про те, що такі тексти часто описують активні дії та події. Дієслова використовуються для передачі динаміки та активності, що робить текст живим і наповненим подіями. Висока частотність іменників і прикметників вказує на те, що неформальні тексти часто описують конкретні предмети, людей і їхні якості, що додає їм деталізації та конкретики.

У формальних текстах іменники використовуються зі схожою частотою, як і в неформальних. Однак, частота використання дієслів тут є нижчою. Це означає, що формальні тексти більше зосереджені на результатах, фактах та подіях, що вже відбулися, а не на процесі дії. Висока частота прикметників у формальних текстах свідчить про те, що ці тексти часто детально описують проблеми, характеристики та властивості, що робить їх більш інформативними та детальними. Прислівники у формальних текстах також використовуються частіше, ніж у неформальних. Це підкреслює точність і конкретність формального стилю, оскільки прислівники додають деталі щодо часу, місця, способу дії тощо. Числівники вживаються з однаковою частотою в обох стилях,

тому це показує схожий рівень кількісних характеристик в обох типах текстів. Інші частини мови мають малу кількість вживання як у формальних, так і в неформальних текстах.

Під час дослідження лексики також було виявлено різні групи в залежності від стилю мовлення.

У формальному стилі вживані такі групи лексики:

1. Запозичені слова (англізми):

Іменники: *quality assurance, IT-сфера, software, market, course, craining, core, system, director, private schools, state schools, software engineering, testing, native speakers, grammar, vocabulary, patterns, reading, curriculum, method, research, study.*

2. Технічні терміни:

Іменники: *анкер, асфальт, бездротовий телефон, бюджет, веб-джерело, вертоліт, виробничий елемент, газопостачання, електропостачання, електромобіль, електротехніка, інтернет, кабель, кар'єр, класовий пристрій, кріпильний виріб, машина, мотоблок, мотоцикл, підвіска, поліграфія, постачальник, програма, реєстратор, сканер, сигнал, софт, утилізація, фінанси, фінансування, фільтр, фура, фабрика, дихальний апарат.*

3. Повсякденна лексика:

Дієслова: *бути, мати, працювати, говорити, рекомендувати, залишатися, приїжджати, подумати, замислюватися, казати, зробити, вибирати.*

Іменники: *життя, час, здоров'я, суспільство, умови, знайомий, країна, людина, школа, хобі, друг, родич, новини, сім'я, дитина, село, робота, магазин, праця, житло, будинок, об'єкт, ремонт, компанія, зустріч, рік, рекомендація, урок.*

Прикметники: *спокійний, великий, новий, хороший, проблемний.*

4. Релігійна лексика:

Дієслово: *спасати.*

Іменники: молитва, віра, хрещений батько, хрещена мати, храм, волелюбство, душа, релігійне законодавство, Бог, благословення, Господь, костьол.

5. **Юридична лексика:**

Дієслова: звільнити, працювати, вистрибнути, оплачувати, фіксувати.

Іменники: директор, закон, компанія, робітник, старий, новий, законодавство, курси, правила, ДСТУ, рекламація, контракт, держава, права, власності, документи, установи, статус, юридичні структури, юридичні справи, конституція, суд, постанова, переговори, договір, податки, корупція, штраф.

6. **Політична лексика:**

Дієслова: закликати, змінитися.

Іменники: співробітники, президент, країни, час, війна, суверенітет, країна-агресор, війська, перемога, держава, співпраця, дипломати, переселенці, проблема, ресурси, депутати, міністри, законодавство, державні школи, скорочення, сирена, ракети, оборона, міжнародні відносини, конфлікт, Крим, Росія, АТО, кордон, грошові забезпечення, умови.

7. **Медична лексика:**

Дієслова: втрачати, згуцувати, захворювати, ремонтувати, вакцинуватися, спати, приймати, заражати, лікувати, навантажувати, вакцинувати, залишатися, відновлюватися.

Іменники: COVID-19, втрата, згуцнення, коронавірус, Альфа, Бета, Омікрон, рак, медсестра, бактерія, організм, клімат, поранення, стан, алкоголь, ризик, харчування, души, ліки, прививка, бустерна, шлях, ВІЛ, СНІД, туберкульоз, pfizer, газ, програма, вірус, антитіла, ефект, реабілітація, імунітет, рецидив, інфекція, запалення, ревакцинація, серце.

Окремо ми звернули увагу на **емоційно забарвлену лексику**:

Дієслова: сумувати, радіти, раджувати, страшити, допомагати, заздрити, нервувати, нападати, гинути, перемогти.

Прикметники: складний, революційний, цікавий, крутий, жахливий, огидний, прикрий, обурений, задоволений, шановний, мотивований, кращий, нелогічний, невгідний, пагубний, суперечливий, напружений, роздратований, тривожний, турботливий, панікуючий, образливий, печальний, гостинний, захоплений, горючий, несправедливий.

У неформальному стилі вживають такі групи лексики:

1. Побут та родинні справи:

Дієслова: додому, побачити, годувати, прибирати, гладити, бути, варити, вибирати, проболіти, трусити, кричати, поспішати, доглядати.

Іменники: подгузники, пільонки, тато, морква, помідори, буфет, сокровенності, палаточка, руки.

2. Робота та професійні обов'язки:

Дієслова: варити, накупувати, вибирати.

Іменники: механізатор, повар, шофер, касир, підприємець, економія.

3. Подорожі та події:

Дієслова: народити, їздити, плавати, піднімати, міряти, вишивати.

Іменники: вищитки, гудки, крики, зупинка.

4. Стани та почуття:

Дієслова: сподобатися, мати.

Прикметники: втомлена.

Прислівники: звісно, весело, правильно.

5. Емоції та враження:

Дієслова: гаржусь, тупити, ненавидіти, подобатися, задовбувати, бити, обрадуватися, випасти.

Прислівники: добре, на pewno, геть, максимум, мирно.

6. Місцевість та природа:

Іменники: село, ліс, гектар, малиновка, дрова, магазин.

7. Розваги та відпочинок:

Іменники: дискотека, могорич, шашлик, клас, гуртожиток, вишкварки.

Дієслова: спати, бігти.

Також під час дослідження ми звернули увагу на такі групи лексики в текстах неформального стилю:

Просторіччя та розмовна лексика: ше (ще), шла (йшла), вообше (взагалі), шо (що), шоб (щоб), звоню (дзвоню), сракопад, якщо (якщо).

Сленг: булити, пробалаболити, заброшка, гололід, ютубер, блогер, вишкварка, ривіла, прокол, связка, качнути, могорич.

Нецензурна лексика та сполуки: капець, блять, бляха, бля, хамуга, сопля, єдріт його на лево, твою матъ, хуйня, нахуй, пиздимо, уйобки, фігня, хулі, йобаний, піздець, чмо, йолки палки, гадьониші, дурнувата.

Як бачимо, лексичний склад та частотність лексем можуть слугувати засобами розрізнення текстів різних стилів спілкування.

2.3. Спільні та відмінні риси формального й неформального стилів

У текстах обох стилів спілкування використовується загальноживана лексика української мови, включаючи займенники, сполучники та дієслова. Проте вони відрізняються тематичними групами лексики.

Порівнявши стилі за вживанням лексичних виразів у формальному та неформальному стилях мовлення, можна зробити кілька спостережень. У текстах обох стилів спілкування використовується загальноживана лексика української мови, включаючи займенники, сполучники та дієслова. Проте вони відрізняються тематичними групами лексики. Формальний стиль мови характеризується використанням складніших, технічних та спеціалізованих термінів, запозичених слів та технічної лексики, особливо в сферах ІТ, науки, юриспруденції та медицини. Такі терміни мають точне значення та використовуються для передачі фахової інформації. Наприклад, терміни «Quality Assurance» або «Software engineering» є типовими для офіційних або наукових документів, де потрібна чіткість та однозначність термінів.

З іншого боку, неформальний стиль має тенденцію використовувати більш прості, розмовні терміни та фрази, які частіше зустрічаються в повсякденному спілкуванні. Тут переважає використання повсякденної лексики, розмовної мови та сленгу. Акцент зроблений на відтворення природної мови та вираження особистого ставлення до ситуації. Наприклад, у розмовній мові можуть використовуватися терміни «дуже класно» або «це круто», що відображає більш неформальне ставлення до предмета обговорення. Також важливо, що у неформальному стилі мовлення часто використовуються емоційно забарвлені висловлювання, вульгаризми, які можуть бути неприйнятними для формального спілкування.

Спільні та відмінні риси допомагають легко відрізнити формальний стиль від неформального стилю. Ці відмінності вказують на різні цілі та функції текстів у кожному зі стилів: неформальні тексти прагнуть передати активність і процесуальність, настрій та емоції, тоді як формальні тексти зосереджуються на результатах і детальних описах.

Подальші дослідження в галузі лексичної специфіки формального та неформального стилів української мови можуть охоплювати різні напрямки. Зокрема, дослідники можуть провести глибший аналіз того, які саме слова та вирази вживаються в різних ситуаціях спілкування, щоб краще зрозуміти їхнє контекстуальне вживання.

Крім того, вивчення впливу соціокультурних чинників може розкрити, як вікові групи, соціальний статус та місце проживання впливають на вибір лексики у формальних та неформальних розмовах. Це допоможе отримати уявлення про те, які саме фактори впливають на мовний вибір людини в певних ситуаціях.

Порівняльний аналіз з іншими мовами може розкрити унікальні або спільні риси між мовами у вживанні лексики в різних стилях спілкування. Це може допомогти краще зрозуміти, що робить слово «типовим» для представників певної культури або мовної спільноти.

Дослідження еволюції лексичних тенденцій може виявити зміни від використання слів з плином часу, враховуючи технологічний прогрес та соціокультурні зміни. Це може виявитися корисним для розуміння, які саме фактори спонукають людей до зміни мовного вибору.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі нашого дослідження розглянуто лексичну специфіку формального та неформального стилів спілкування в сучасній українській мові. Цей аналіз дозволив нам глибше зрозуміти особливості, спільні та відмінні риси цих двох стилів, а також використання та функціонування мовних засобів у них.

Перше, що слід зазначити, це те, що формальний стиль характеризується використанням офіційної лексики, що відповідають стандартам мови. У цьому стилі головними критеріями є точність, чіткість, лаконічність та офіційність висловлювань. Серед характерних особливостей можна відзначити вживання термінів та професіоналізмів, відсутність або мінімальне використання ненормативної лексики.

З іншого боку, неформальний стиль спілкування характеризується меншою складністю в застосуванні мовних норм, більшою свободою у виборі слів. У цьому стилі популярні загальноживані лексеми, розмовні та просторічні елементи, а також спостерігаємо використання нецензурної лексики та емоційно забарвлених слів. Це залежить від того, що основною метою неформального стилю є забезпечення легкості та природності спілкування, встановлення близького контакту між співрозмовниками та створення атмосфери довіри та дружби.

Загальний висновок нашого дослідження полягає в тому, що формальний та неформальний стилі спілкування, забезпечують адекватне вираження мовленнєвих потреб різних сфер життя. Розуміння цих стилів дозволяє ефективно комунікувати в різних ситуаціях.

ВИСНОВКИ

У нашій роботі досліджено лексичні відмінності між формальним і неформальним стилями спілкування в сучасній українській мові.

У теоретичній частині розглянуто поняття стилю спілкування, включаючи формальний і неформальний. За даними наукової літератури та результатами аналізу джерел, ми визначили, що формальний стиль спілкування, окрім загальноновживаної лексики, вирізняється використанням термінології, професіоналізмів. Його головна мета - передача інформації та створення професійної атмосфери без надмірної емоційності. У порівнянні з цим, неформальний стиль спілкування дозволяє виразніше висловлювати емоції, для нього характерний більш особистісний підхід, тому він є менш формальним. Важливо підкреслити, що цей стиль слугує для налагодження взаємин та поліпшення комунікації в різних сферах життя, включаючи професійну сферу.

У практичній частині схарактеризовано дослідницький корпус текстів, що використовується для аналізу, зокрема, описано типи текстів і методи їхнього збору. Ця частина дослідження полягала в укладанні та аналізі двох корпусів. Ми провели дослідження з 10 учасниками, які висловлювали свої думки у формальному та неформальному стилі на різноманітні теми, такі як медицина, право, соціальні питання та екологія. У формальних дискусіях учасники використовували офіційний тон, ретельно аргументуючи свої погляди. Проте, під час неформальних розмов учасникам дозволялося вільно спілкуватися та ділитися своїми спогадами про дитинство і цікавими історіями. Це дозволило нам виявити емоційний відтінок їхньої мови та особисті переживання. Кожна аудіозапис тривала приблизно 20 хвилин.

У корпусі аудіозаписів є 20 записів, які були транскрибовані у письмову форму, утворюючи 20 текстових документів. Ці тексти розділені на два узагальнюючі файли: один охоплює тексти формального стилю мовлення, а інший – неформального. Кожен з цих файлів містить групу текстів, що відповідає відповідному стилю мовлення. Аналіз було здійснено саме на основі

цих двох файлів. Окрім того, була створена таблиця «Паспорт», яка містить інформацію про: унікальний номер, посилання на джерело, тривалість аудіо, джерело, загальну тематику, дату створення, мову, стиль спілкування, ім'я диктора, його вік, освіту, професію, стать і область проживання.

У ході дослідження текстів, що репрезентують формальне та неформальне мовлення на різні статистичні характеристики було використано вебзастосунок TextAttributor. Це дозволило отримати об'єктивні дані щодо організації тексту та порівняти їх з нашими міркуваннями та дослідженнями на основі частотного словника. Аналіз засвідчив, що формальний стиль відрізняється вищим ступенем номінальності, субстантивності та зв'язності мовлення, тоді як неформальний стиль є більш динамічним, має вищий коефіцієнт Трейгера та опредметненої дії, що робить його більш живим та менш структурованим.

Наступним кроком нашого дослідження стала лінгвістична експертиза токсичності тексту. Ми дослідили, що у формальному стилі зазвичай зустрічається більше негативних висловів, оскільки частіше обговорюються складні теми, такі як політика, економіка, а також проблеми суспільства. А от неформальний стиль має на увазі приємні теми та досвід, що частіше супроводжуються позитивними емоціями. Обидва стилі можуть містити вульгарні вислови та негативні оцінки людей, але у формальному стилі вульгарність та негативні оцінки частіше спрямовані на складні суспільні проблеми або на особистості з високим соціальним статусом. У неформальному стилі вони можуть вживатися у більш повсякденних контекстах, що стосуються зовнішнього вигляду, поведінки або особистих характеристик.

Для більш детального аналізу був написаний програмний код, який аналізує два тексти. Він визначає, які слова найчастіше зустрічаються у кожному стилі та які частини мови найбільш поширені. Результат виводиться у вигляді графіків, які показують 20 лем, що найчастіше зустрічаються у кожному стилі, а також розподіл частин мови у текстах обох стилів.

Порівнюючи частотні словників і графіки, ми з'ясували, які саме слова використовуються відповідно до кожного стилю, що допомогло виявити основні тенденції використання різних тематичних та функціональних груп лексики. За результатами аналізу розподілу частин мови у текстах обох стилів видно, що у формальних текстах більше уваги приділяється фактам та результатам, що відображається у високій частотності іменників. Натомість, неформальні тексти акцентують увагу на подіях та діях, що відображається у високій частотності дієслів. Під час дослідження також було виявлено різні групи лексики за стилістичною диференціацією. У формальному стилі частіше використовуються спеціалізовані терміни та професіоналізми, які передають фахову інформацію, особливо в галузях ІТ, науки, юриспруденції та медицини. На відміну від цього, у неформальному стилі переважає повсякденна лексика, розмовні елементи та сленг, що надає тексту природності, робить його «живим» та дуже часто виражає особисте ставлення мовців. Також у неформальному стилі частіше вживаються емоційно забарвлені слова.

Звісно, у текстах обох стилів спілкування використовується загальноживана лексика української мови, проте вони відрізняються тематичними групами, бо залежать від контексту. Так, формальний стиль спілкування представлений політичною та офіційною тематикою, включаючи лексичні групи, пов'язані з правом, економікою, наукою, технікою, медициною, а також запозиченими та спеціалізованими термінами. Неформальний стиль, своєю чергою, охоплює такі групи, як побутові справи, особисті відносини, емоційні стани, сленг, розваги та повсякденне життя, зокрема просторіччя, нецензурну лексику, а також вирази, характерні для розмовної мови.

Це підтверджується аналізом найчастотніших слів для різних стилів. У формальному стилі часто зустрічаються такі слова, як *людина*, *Україна*, *країна*, *життя*, *війна*, *коронавірус*, *розуміти*. Такі слова зазвичай використовуються в офіційних текстах, наукових статтях, новинах та документах, що робить їх частішими у формальному мовленні.

У неформальному стилі спілкування найчастіше зустрічаються розмовні, сленгові та усічені слова, такі як *шо, ше, ха, шоб, казати*. Такі слова є характерними для щоденного спілкування, соціальних мереж та неофіційного листування, що відображає менш формальний і більш емоційний характер цього стилю.

Отже, аналізуючи відмінності в застосуванні мовних засобів у текстах формального та неформального стилів спілкування, ми можемо зробити висновок, що кожен з них має свої унікальні риси, які відображають специфіку комунікації та контекст використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Неформальне спілкування. Види та форми спілкування. Преса. URL:<https://presa.com.ua/psykholohiia/neformalne-spilkuvannya-vidi-ta-formi-spilkuvannya.html> (дата звернення: 28.05.2024).
2. Антонов О. В. Поняття комунікативного стилю в сучасних прагмалінгвістичних дослідженнях. Мовні і концептуальні картини світу. 2013. Вип. 43(1). С. 38-44. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2013_43\(1\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mikks_2013_43(1)_8).
3. Бибик С. П. Мовна свідомість і стилі спілкування в повсякденні. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2015. Вип. 38. С. 77-81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkpnu_fil_2015_38_20
4. Бук С. Н. Основи статистичної лінгвістики : Навчально-методичний посібник. Відп. ред. проф. Ф.С. Бацевич. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. С. 123
5. Бук С. Н. Велика проза Івана Франка: електронний корпус, частотні словники та інші міждисциплінарні контексти : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. С. 424.
6. Валюх, А. В. «Війна сленгів як елемент гібридної війни Росії проти України» У: Актуальні питання філології та методології: Збірник наукових праць магістрантів. Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015, С. 27-296.
7. Грозовська Н.А. Ділова українська мова. Лекція 2: Стилi сучасної української літературної мови. Курс лекцій з ділової української мови. Запоріжжя: ЗДУ, 2000. С. 113.
8. Зімовін Олексій. «Неформальне спілкування в організації: викорінювати, підтримувати, формувати?» Фактор. Випуск 16, серпень 2016 року. Доступно:<https://i.factor.ua/ukr/journals/ot/2016/august/issue-16/1/article-20993.html>

9. Довженко І. В. Мовні особливості професійного спілкування студентів освітніх закладів сфери обслуговування. 2008. С. 103.
10. Козловська С. В. Теорія і практика перекладу. Роман Е. Гемінгвея «По кому подзвін»: перекладознавчий лінгвостатистичний аналіз. Львів, 2019. С. 66-70
11. Комунікативні стилі з позиції фасцинології. Л. В. Козяревич. Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія. 2012. Вип. 24. С. 78-82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkyu_2012_24_14
12. Кононова, Д.В. (2008). «Реалізація каузації у неформальних комунікативних ситуаціях медичного дискурсу» Лінгвістика XXI століття: нові дослідження та перспективи, 2, С. 205-210.
13. Косенко Ю. В. Основи теорії мовної комунікації. Навчальний посібник. Сумський державний університет. Суми, 2011. С. 281.
14. Могельницька Л. Роль лінгвістичних корпусів в обробці природної мови. Applied Linguistics-3D: Language, IT, ELT: II International Scientific and Practical Conference (May 25-26, 2023). Zhytomyr: Zhytomyr Polytechnic State University, 2023. P. 78 - 81.
15. Маруненко, А. Психологічні особливості спілкування вчителя з батьками. Курсова робота з психології. Київ. 2023. 42с.
16. Мелешко Є., Микола Якименко. Методи виявлення інформаційно-емоційних впливів у текстовій інформації. Інформація, комунікація, суспільство 2017 : матеріали 6-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2017, Україна, Славське. Національний університет «Львівська політехніка». Львів. Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 30–31.
17. Моїсевич, К. І. Вплив стилю спілкування в родині на розвиток мовлення дитини старшого дошкільного віку. Кваліфікаційна робота магістра. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2022. С. 93.
18. Мунтян О. О. Риторика ділового спілкування. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих

- вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2023. Вип. 66, Т. 2. С. 151-154.
19. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Ф. С. Бацевич. Київ: Академія, 2004. 342 с. (Альма-матер).
 20. Павлишенко О. А. Квантитативні характеристики лексико-семантичних полів дієслова в авторських текстах англomовної художньої літератури. Львів, 2017.
 21. Пеліван, О.К. «Ввічливість/Неввічливість у конфліктному діалогічному дискурсі: просодичний аспект». Записки з романо-германської філології. Випуск 1 (46). 2021, С. 76. URL: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.1\(46\).234399](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.1(46).234399).
 22. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2000. С. 248.
 23. Прищак М.Д., Залюбiвська О.Б., Слободянюк О.М. «Дiлове спiлкування». URL:https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/14prishak_dilove_spilkuvannya/p2.html
 24. Психологічний Журнал. «Формальне спілкування - це не те, що ви могли подумати». URL:<https://www.psykholoh.com/post/%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5-%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%86%D0%B5>
 25. Розвиток системи управління організацією : матеріали Всеукраїнської науковопрактичної онлайн-конференції з міжнародною участю (19-20 травня 2022 року); [за заг. ред. проф. Р. Черновол-Ткаченко, проф. О. Мармази, доц. О. Гречаник]. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. С. 272
 26. Стилiвова розмовна норма та розмовна лексика. С. Бибик. Культура слова. 2011. Вип. 74. С. 59-65. укр.

27. Студентські файли. (Без дати випуску). Розмовний стиль. Тернопільський національний економічний університет. URL: <https://studfile.net/preview/10027410/page:2/>.
28. Українська мова: Енциклопедія. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. 752 с. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
29. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. С. В. Шевчук, І. В. Клименко. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Алерта, 2011. С. 694
30. Карпінська М. О., Матюха Г. В. Функціональні стилі сучасної мови та особливості інтерпретації англomовного газетного стилю. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. Вип. 24(2). С. 126-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2016_24%282%29__38
31. Чміль З.Р. Українські переклади роману Е. Гемінгвея «По кому подзвін»: порівняльний лінгвостатистичний аналіз. Чміль З.Р.. – Львів, 2019. С. 66-70
32. Desta, E., & Chamiso, Z. (2023). Assessing the Organizational Communication Style and Its Effect on Employees' Performance in the Case of Wachemo University. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 15(3), С. 1-21.
33. Gretry, Anaïs, Csilla Horváth, Nina Belei, and Allard C.R. van Riel (2017), «Don't Pretend to Be my Friend! When an Informal Brand Communication Style Backfires on Social Media» *Journal of Business Research*, 77–89. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Ponomariv_Oleksandr/Stylistyka_suchasnoi_ukrainskoi_movy_vyd_2000.pdf
34. Iosim, I., Iancu, T., Popescu, G., & Orboi, M. D. (2010). The Impact of Informal Communications in Organizations. *Bulletin UASVM Horticulture*, 67(2), С. 125-130.

35. Kim Koppen, Mirjam Ernestus, Margot van Mulken (2019). The influence of social distance on speech behavior: Formality variation in casual speech. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*, p. 21.
36. Kraut, Robert E.; Fish, Robert S.; Root, Robert W.; Chalfonte, Barbara L. *Informal Communication in Organizations: Form, Function, and Technology*. Kraut, Robert E.; Fish, Robert S.; Root, Robert W.; Chalfonte, Barbara L.. 2002. – p. 55.
37. Stefan Th. Gries. *Useful statistics for corpus linguistics*. University of California, Santa Barbara. p. 23
38. TextAttributor 1.0 - вебзастосунок для комп'ютерного аналізу українськомовного тексту. URL: <http://ta.mova.info/>.
39. Welcome to Python.org. URL: <https://www.python.org/>
40. Yuan, C. W., Setlock, L. D., Cosley, D., & Fussell, S. R. (2013). *Informal Communication in Multilingual Contexts*. Paper presented at the conference «Multilingual Contexts 2013», San Antonio, TX, USA. Departments of Communication and Information Science, Cornell University, p. 13.
41. Цьох Л., Іваночко В. Паралельні корпуси у дослідженнях відтворення ідіостилю у перекладі (на основі паралельного корпусу роману Дж. Лондона «White Fang») «Молодий вчений». 2021., вип. 10 Т. 98. С. 358-362.
42. Волос Я. В., Левченко О. П. Статистичний профіль ідіостилю Валерія Шевчука (морфологічний рівень). *Слобожанський науковий вісник*. Суми, 2023. Випуск 3. С. 32-34.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Посилання на корпус аудіозаписів дикторів:

<https://drive.google.com/drive/folders/1I-5wdYg3qCZEHJ0Z1MxcWd8JS5XGWabS>

Додаток 2

Посилання на корпус з текстами:

https://drive.google.com/drive/folders/1_opd1PJYpt11MfEB2SojvtvZUmHJ0F2m

Додаток 3

Посилання на таблицю з паспортами до аудіозаписів «Паспорти»:

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1WLeGpqXmxhXrQ-IDHr-EGy9lnugPMMZH/edit#gid=1708719091>

Додаток 4

```
import spacy
import pandas as pd
import matplotlib.pyplot as plt
import seaborn as sns
import openpyxl
from collections import Counter
from docx import Document

nlp = spacy.load('uk_core_news_sm')
def read_word_file(file_path):
    doc = Document(file_path)
    full_text = []
    for para in doc.paragraphs:
        full_text.append(para.text)
    return '\n'.join(full_text)
formal_text = read_word_file('Formal.docx')
informal_text = read_word_file('Informal.docx')
def preprocess(text):
    doc = nlp(text.lower())
    lemmas = [token.lemma_ for token in doc if not token.is_punct and not
token.is_stop]
    return lemmas
formal_lemmas = preprocess(formal_text)
informal_lemmas = preprocess(informal_text)
```

```

def create_frequency_dict(lemmas):
    return Counter(lemmas)
formal_freq_dict = create_frequency_dict(formal_lemmas)
informal_freq_dict = create_frequency_dict(informal_lemmas)
formal_freq_df = pd.DataFrame(formal_freq_dict.items(), columns=['Лема',
'Частота']).sort_values(by='Частота', ascending=False)
informal_freq_df = pd.DataFrame(informal_freq_dict.items(), columns=['Лема',
'Частота']).sort_values(by='Частота', ascending=False)
def get_pos_tags(freq_dict):
    pos_tags = []
    for lemma in freq_dict:
        doc = nlp(lemma)
        if len(doc) > 0:
            pos_tags.append((lemma, doc[0].pos_))
    return pos_tags
formal_pos_tags = get_pos_tags(formal_freq_dict)
informal_pos_tags = get_pos_tags(informal_freq_dict)
formal_pos_df = pd.DataFrame(formal_pos_tags, columns=['Лема', 'Частина мови'])
informal_pos_df = pd.DataFrame(informal_pos_tags, columns=['Лема', 'Частина
мови'])
def plot_frequency_distribution(freq_df, title):
    plt.figure(figsize=(10, 5))
    sns.barplot(x='Частота', y='Лема', data=freq_df.head(20))
    plt.title(title)
    plt.show()
plot_frequency_distribution(formal_freq_df, 'Топ 20 лем у формальному стилі')
plot_frequency_distribution(informal_freq_df, 'Топ 20 лем у неформальному
стилі')
def plot_pos_distribution(pos_df, title):
    pos_counts = pos_df['Частина мови'].value_counts().reset_index()
    pos_counts.columns = ['Частина мови', 'Кількість']
    plt.figure(figsize=(10, 5))
    sns.barplot(x='Кількість', y='Частина мови', data=pos_counts)
    plt.title(title)
    plt.show()
plot_pos_distribution(formal_pos_df, 'Розподіл частин мови у формальних
текстах')
plot_pos_distribution(informal_pos_df, 'Розподіл частин мови у неформальних
текстах')

```

```
def compare_frequencies(formal_df, informal_df):
    merged_df = formal_df.merge(informal_df, on='Лема', how='outer',
    suffixes=('_Формальний', '_Неформальний')).fillna(0)
    merged_df['Різниця'] = merged_df['Частота_Формальний'] -
    merged_df['Частота_Неформальний']
    return merged_df.sort_values(by='Різниця', ascending=False)
comparison_df = compare_frequencies(formal_freq_df, informal_freq_df)
comparison_df.to_excel('comparison_results.xlsx', index=False)
```

Додаток 5

Посилання на таблицю «comparison_results»:

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1OnyOc2IeG_jF41gQUJD87S_3lPquYgbb/edit#gid=1573078145